

Hur var bruket bojade på
Mats Jonsons gård i V. Ingelstads
berättad av Ola Jakobsson för min
fader. (Gården ägdes nu av John Larsson)

Hästarne spändes för en årgång
och kördes fram på gården i riktnings
mot rätta inkörsporten,
som stod öppen. Sedan lastades
allt ned redskapet som behövdes
tillika med det första uträdet
så fort som möjligt varför drängen
en steg upp i vagnen. På samma
gång slögs inkörsporten igen
och vagnspörken öppnades där
drängen körde ut i rask trav
till fältet som skulle besöks
här lastades redskapsen av i
största möjliga hast samt i-
gångsattes. Detta förfaringsatt
skulle man iakttaga för att
lura de onda makter som

2 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

maniskos den tiden ständigt
trodde sig sät i lampa med.

Kilka dessa andar varo och vad
skado de lunde åstadkomma är
glömt. Då drängen körde ut ge-
norn gjorden stod där en gam-
mal gumma med salt i för-
klädet som hon slängde över
lasseh och ropa: I Jeu välsig-
nade namn!

Vid hörningar hade man
särkilda soldon s. k. kampa
selas, dessa varo gjorda av
samma slags var som användes till sadel- och täckspjöder.

Ellen eller bækshästen.

Ellen hade enligt sagnen
sitt tillhåll vid den så kalla-
de Læstads bro över Sege
i Västra Kärrstads socken.

Min farfars första hustru ha-
de en kväll i sin ungdom kom-
mit i sällskap med en annan
flicka och stycke från bron
då hörde hon spel mera vid
än, i stor åth det var männi-
skor som spela hade hörda bö-
jat att sjunga med, då det var
för dem hänta melodier som
spelades, det gick emellerbit en-
dast en kort stund tills de
båda blevo sjuka och måste gå
hem. Vid hemkomma blev Elina
så sjuk att hon svimma och
den andra flickan böja dansa
och sjunga och hon ville ha lag
i spelmannen. För att nu

4 LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

böta dem märke bådas
mödrar gå ut och ligga silver
av sju kvinnor, varas första
barn hade varit pojkar,
för att av detta få gjort ett
telle kors och förs därför detta blev
hängt om deras halsar blev
de friska.

Efter många år väckte Elsa
tappra sitt kors i golvet en gång,
stax där efter blev hon åter
sjuk och ingenting annat var
att göra än gå till en smed
och få korset omgjort. Sedan
när man åter hängde det
om hennes hals blev hon
frisk.

Vad detta kors blev av ef-
ter kennes död vet jag ej
men någon av hennes syskon
fick det. Denna berättelse skall
i verkligheten ha ägt rum på 1830
talet.

endast belande om att hon blev varit och kasta ut gubben på nytt. Det var alldelens omöjligt att få reda på vem hon kala om och vad som hade hänt. Då förstod man att hon måste ha räkt ut för Ellen och måste skicka en annan kvinna ut att ligga silver till hennes hals. När detta blev fär digt och man hängt det om hennes hals blev hon stet frisk i och hon sedan hunde redogöra för vad hon sett och hur hon kastat ut gubben.

Den som blev utsänd att ligga samman till ett los skulle vara antingen den dödes sjukes moder eller om hon var död en annan kvinna

En anna historia om Ellen.

En soldat vid namn Tore
badde i Västra Ingelstads socken
ute vid Bråddöys gräns. Hans
hustru Gertrud stod en gång
nere vid en grav, som hette Vil-
lenbecksgraven, där hennes far en
gång hade sänkt sig. Här var
hon synslust med att skölja
kläder i en vek, som man
huggit ut i isen, plötsligt
kom hennes fader kyrkande
upp ur vaken och sätte sig
på isen seende på henne
med stora besynnerliga ögon.
Gertrud blev dock osig för den
na, som hon lyckte, stora oför-
skämdhet så att hon tog häl-
len i armarne och lasta ner
honom i vaken igen. Sedan
skynda hon hem där hon
betedde sig mycket konstigt

i släkten. Men det skulle
vara är glömt, men att icks
vem som helst fick gå var be-
stämmt. Var den syke en flicka
skulle silveret liggas av sju
kvinnor, som först fått poj-
kar, om den syke däremot var
en pojke skulle silveret liggas
av sju kvinnor, som först fått
flickor. Korset behövde ej va-
ra av endast silver, bort det
kom med som var sammen-
ligt sen kunde silken mettell
som helst lagas till hjälpe för
att korset skulle bli tillräck-
ligt stort. Kvinnorna behöv-
de ej lämna mer silver än
som kunde skapas av med
en kniv från ringar eller
silver Smycken.

Fastlagsridningen.

Veckan innan fastlagsröndeger var red att man skulle antingen, slå katten ur kurnan eller senare "präja i pröjen". En veckas tid innan man skulle rida kom bud att ridande eller gående när och när man skulle rida. Festdagen samlades så åbosöner och drängar ge- mersamt, vid 8-9 bilden på morgonen, på den gård där man senare på dagen skulle ha dans och fick någon slags första- ring ålminstone brännvin. När så alla varo samlade redo de ut till fället där katten skulle slås ur kurnan. Deltagarna ordnade sig nu i en ring och redo i skägr bear då varje man

3924

med en medförd glock tjäpp
slog på tunnan var gång han
kom förbi den ända tills den
gick i sönder. Den man som
slog sista slaget skulle nu
i största hast återvända till
festgården, utan att de andra
lyckades infänga honom el-
ler komma före dit byda
blev han kung, kom han
först hem blev dock sist
de man kung. På kungens
häst hängdes sedan en krans
av grannis med inflatade pop-
purs blommor. Alla deltagarna
ordnade sig nu så att först
kommo två faridare, därefter
kungen med en fanbarone sid
var sida och sedan efter dem
de övriga deltagarna. Varje
gård de redo förbi skulle före-
darna först ride in och fråga

om de fingo visa deras kung.

Svarades ej red man vidare
men svarade de ja kom kung-
en in med hela sitt folje då
han bjöd alla gårdens döttrar och
fjärtapegor välkomna till de-
ras dans på kvällen. Hushor-
den på gården bjöd sedan alla
deltagarna på bevännin, för
detta skulle en av fanbärarna
tacka samt ønska hushor-
den och gårdens folk ett gott
år, till sist utbringas man ett
leve för dem och gården.

På detta sätt fortsatte man
sedan hela dagen tills åt-
minstens alla de gårdar varo
beröpta som hade någon
deltagare i läget. När man
så slutat att rida redo alla
de som ej hade för långt,
dem med sina hästar och

återkommo sedan till kvällens fest. Innan dansen börja skulle kungen välja en drottning åt sig för kvällen. Detta tillgick på så sätt att han med förbundna ögon fick, ledd av en person, laga en av flickorna och föklära att denna var hans drottning, sedan lags händeln bort och han fick börja offrens dans, som sedan prägick hela natten.

I en del socknar var även brukligt att skolbarnen och närvårdsbarnen tillsammans utförde samma slags fastlagslekar, som de äldre. Barnen fingo dock endast gå och ej som de äldre rida. Deras dans om kvällen blev även besökt av äldre. Det här antalade sättet för fastlagsgillena har brukats i Årje och Västra Ingelstads socknar.

Njärspsalmer.

Torsta gången man såg nymånen på året anågs ha en riss betydelse i så måtto att man då kunde få seka hur det skulle gå för en under det kommande året vilket tillgick på så sätt.

Den som före såg nymånen på sist skulle ta en psalmbok i handen samt gå ut och se på månen men han öppna böken, sedan skulle han gå in och se efter vad slags psalm han lagit. Den psalm gälde på vilken man höll häger handens tumme.

Då man såg på månen skulle den synas fri, så att inga kvistar eller dyligt varo i vägen för om så hände kom personen i fäga att under året få myckel spruckna händer.

3924

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En person kunde ta psalm
för många, endast en åt fången,
blott han tankte på den han ville
ta psalm för. Detta blev i många
fall bland de äldre, barn och and-
ra anhöriga, som varo borta från
hemmet.

Vad de olika psalmerna
betydde har jag ej kunnat få
reda på. Endast de psalmer
som direkt omfatta vad det var
fråga om såsom bållospsal-
merna, som betydde bållop,
begravningspsalmerna betydde
död för den person som lagit
psalm om han lagit för sig
själv annars den person han
lagit för.

Hur folk kom ut för över-naturliga makter, som ej synades eller hördes. Rötsligh utan någon föregående sjukdom fingo de verka, för det mest i benen, vilka neka hjänsfgoia och drogos samman. I andra fall blevo de nästan av med förståndet.

Hans Jansson i N:o 15 Klövup grävde en gång diken på Nils Jäns gård i Åstad. En dag på eftermiddagen, vid klocktiden, blev han plötsligt svik dä han trampade ner spaden så att han måste sätta sig på dikekanten och sedan få hjälpa att gå hem. Benen hade blivit så fulla av verk att de drogos samman och varo omöjliga att gå på. I bojjan försökte man bota dem med Lenolja och andra slags salvos, men

det blev endast väte. Huset
sun ville då röka hemom men
fick ej lov, icke förr än Jonsson
blev så sjuk att han ej kunde
förmäna henne att göra det.

Efter första rökningen blev han
myckh sjuk ett par timmar,
men kände sig sedan bättre
och efter åedje rökningen var
han nästan alldeles frisk. Fullt
återställd blev han dock ej före
än efter tre å fyra veckor.

Fru Jonsson har i jahrsca-
rit utsett för sedan veck tre
gånger. De två sista gångerna
då hon hanat vatten i en damm,
ett stycke från hemmet, efter
mörkrets inbrott. Alla gångerna
har rökningen bosat henne
fullständigt.

En annan kvinna fick
samma slags veck, men ville

16 LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ej bli rökad, utan försökte
alla andes slags bolemedel, som
doktorensa ordineca. Då hon
efter ett jaar är ej blev bättre
beslöt hon att låta röka sig.
Rökningen gjorde heller ingen
nycka, berosende, enligt folks me-
ning, på att det var alldelens för-
sent. Hon dog sedan efter en tid
på Lunds lasareb.

Hans Jonsons fader Jöns
Hansson i Alstad arbeta en
gång vid Fru Alstads prästgård
sysselsatt med att hugga ner
kulle buskar. På kvällen då
han kom hem blev han sjuk
och yra så att han var omöjlig
att kraskälla i sängen utan
lyckades komma ut två gånger,
tills hustrun hade hunnit till-
kalla en granne, som hjälpte

Sålls att få honom i säng igen,
där han endast sopar att de skulle
ge honom hans kläder och stor
för de kalla på honom vid hul-
lebuskarna. En sorg, som även bli-
vitt hemkallad kände han icke
igen utan på hans fråga. Kän-
ner far mig icke? Svarade han
nej och undra på vad han var
för en son ej kunde lista dem
vara ified om natten. De
blevo nu överens om att röka
honom, vilket också blev gjort
och en timmes tid efterat bör-
ja han lugna sig samt var
efter en ålla dagar fullkomligt
frisk.

Huru sökningen tillgick
enligh ffr. Jönsons utsago.
Den ejiske rades upp i säng
en eller på en säng med en

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

filth åre eiq, sedan tog
man några glöder på en likens
kolvkyffel eller en burk vad
som helst, på glöderna lades
sedan tre nypor rökelse, det
ta höll man så in under fil-
ten till den sjuka som fick in-
andas röken tills rökelsen var
slut. Rökelsen följde så fie
kvällar i rad och sedan var
den sjuka åter frisk ifall det
hjälpte. Rökning av samma
sjukdom två eller flera gånger
forekom ej.

En annan rökningsmetod
berättad av min mor.

Den sjuka ställdes på ett
fäcke med en huvudduk löst
lagd över huvud och axlar.
Tre nypor rökelse lades så
på några glöder i nogah mind-

re kor, som kunde hållas
i handen. Sedan färdes rökel-
sen till gänger runt huvudet
först rökt och sedan även om.
Dessa upprepades redan på
samma sätt omkring bröstet
och sedan foterna i gemensam
med knäna. Växe fot skulle
därefter upplyftas en åttgång
och rökas under falsulan. Sedan
fortsättes rökningen i omvänt
ordning tills man rökat om-
kring huvudet igen då rökel-
sen till sist ställdes på hu-
vudet en stund varunder
huvudduken var upplyft.
Duken bands sedan på huvu-
det och behölls där hela net-
ten. Denna rökning företogs
endast en gång och icke som
den andra ke kvällar i rad.
Min mormor, som bodde

90- LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Mari Åska Greene har sen
gång använt den sist omtala-
de rökiningen då min moder
en gång som barn drodde
sig ha sett spöken och om-
ta detta innan hon först so-
vitr. Såg någon person ett
spöke skulle hon sova fört
innan det fick omhålats, i an-
nat fall blev hon sjuk.

Var någon människa för-
följd av spöken blev hon
frälst om någon linadling
var i närheten så att hon
kunde komma in där.

Några gamla ordfär.

Regnar det Päcka da ska
hören säs på backana,
men e de fort Päcka da ska
hören säs i svejana.

Första torsdagen i tor, häder
tranan på skånske jord.

Andra torsdagen i tor, ska du
ha en middagstid på loen
så stor.

Tredje torsdagen i tor, sätter
mor si för hakhunden
i formens dom å färrna.
(Tor mors månad)

Om Pauli dag sades:

Skiner solen klar över berg
o backar så blir nejerna både
isma å stackeda. Skiner
solen men di sadlar en
häst så blir kornet som
alla bäst.

Några lekar, som användes
på helgdagsfruna.

Påja gäckyded ~~sus~~ nes.

En myckel upphängdes

92 LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vi en bjälke inom i stu-
gan eller intå på logen. Sedan
fästes en ryggfotel bredvid den,
i ryggen skulle så en man
försöka klättra upp och spra-
ka ner nyckeln.

Praja egah av skomakaren.
Om så är rätta namnet inte
jag ej.

Ett ljus ständes och sattes
i en sandhög på golvet.
Sen skulle en person med
förbundna ögon krypa på
golvet och försöka hända ett
annat ljus, som han höll i
den ena handen vid det lju-
set som stod i sandhögen,
utan att detta släcktes.

Hoppa över ett halmstöt.
Ett mangikhult ledes

på golvet med den ena ändan
på rullen och den andra på gol-
vet, framför detta på ett par
decimeters avstånd lades ett
halmstöd. En person skulle
sedan sätta sig på mangelhullet,
över rullen, försöka hoppa över
halmstödet, vilket var nästan
omöjligt.

Hoppla ljuset.

En person fick ett lånt
ljus i ena handen och ett
släkt i den andra, sedan
skulle han sätta sig på ett
senapslod med benen i kors
så att endast ena hälen fick
beröra marken och försöka
hålla balansen men han tills
tände det släkta ljuset.

4

Innehall

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Värbrukets början s. 1

Salt över hästarna s. 2

Peldor s. 2

Ellen d. båckahästen s. 3 f.

Ellakors s. 4 f.

Slikakten ur Tunnan s. 8 f.

Hälxa nymanen s. 12 f.

Sjukdom s. 14 f.

Rökring s. 14 f.

Spöke s. 20

Lin, skydd mot spöke s. 20

Väderleksmasken s. 20 f.

Lekar:

Pröja gärskydede ner s. 21

Pröja ögat av skomakaren s. 22

Noppa över ett halmstår s. 23

Noppa ljuset s. 23